

Wat bepaalt de conditie, en dus de waarde, van zegels? (10)

In alle voorgaande afleveringen hebben we het over aspecten gehad die bij postfrisse postzegels (al dan niet met plakker) een rol spelen bij het bepalen van de kwaliteit. In deze en volgende afleveringen komen aspecten aan de orde die alleen bij gebruikte postzegels voorkomen: de kwaliteit van de verschillende (soorten) stempels.

Stempelkwaliteit

Bij het beschrijven van de poststempels van de negentiende eeuw, is het woord 'vernietiging' synoniem met 'annulering' want, natuurlijk, dat was waarvoor ze waren ontworpen om te doen: de zegel zodanig vernietigen dat elke mogelijkheid tot hergebruik voorkomen werd.

Het Maltezer kruis is een aantrekkelijke afstempeling, vooral wanneer gebruikt met rode of een andere mooie kleur, maar veel vroege Britse diepdruck postzegels zijn zwaar afgestempeld met over-geïnciteerde zwarte kruisen, die aanzienlijk afbreuk doen aan de schoonheid van de zegels.

Een afstempeling moet, indien mogelijk, lichtjes zijn aangebracht, waardoor een substantieel deel van het ontwerp, idealiter met inbegrip van de Queen's profiel (voor Nederland het profiel van Willem III), vrij van de afstempeling is. Ook wenselijk zijn goed gecentreerde exemplaren met de weergave van de

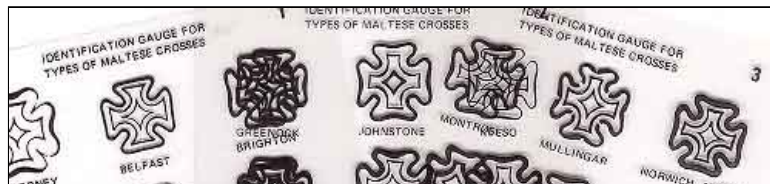
complete, of bijna complete afstempeling op de postzegel.

Dit geldt met name wanneer de afstempeling belangrijker is dan de postzegel zoals bij een Wotton-under-Edge Maltezer kruis. (Het stempel voor deze plaats was ongewoon omdat er drie lijnen nodig waren). Hiervan zou je graag een zo volledige mogelijke afstempeling willen hebben, maar zelfs een deeltje van afstempeling op een postzegel is al

zeer gezocht. *Vervalsing W-u-E*

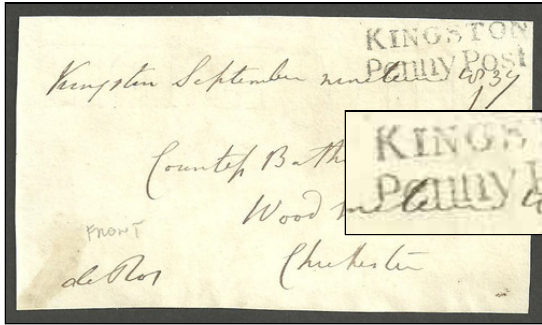
De Maltese Cross stempels bevatte geen plaatsnaam, maar elke plaats had z'n eigen vorm.

De regel, compleet licht stempel die zegelbeeld zichtbaar laat, blijft ook na de komst van de '1844' cijfer annulering geldig. De duplex poststempel, een rond datumstempel naast een vernietigingscijfer, werd niet eerder ingevoerd in Londen dan begin 1853; al die jaren werd bijna elke postzegel vernietigd met een verjaard cijferstempel. In de uitzonderlijke gevallen dat een andere vorm van afstempeling werd gebruikt, zoals de circulaire

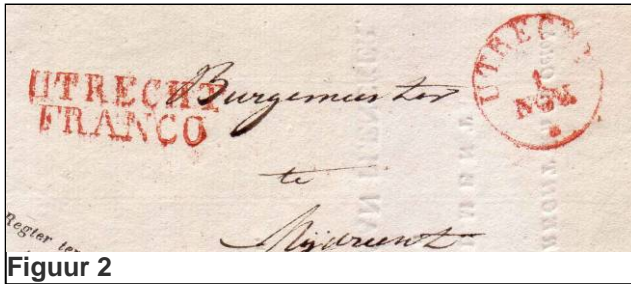
'Town' stempels of 'Penny Post' handstempels, is het stempel meer wenselijk dan de postzegel. Andere landen volgden de praktijken van Britse Post door postzegels te ontwaarden met behulp van 'anonieme' afstempelingen die alleen kunnen worden geïdentificeerd door de individuele kenmerken, of cijferstempels van een of andere vorm. Als we naar de situatie in Nederland kijken zien we dat de 'anonieme' nummerstempels, plaatsnummerstempels, in ons land in 1869 zijn

ingevoerd. Voor die tijd werd de post voorzien van een plaatsnaamstempel (1) en in geval van franco verzending, vooruitbetaling van de post, voorzien van een extra stempel franco (2). Kort voor de invoering van de postzegel alhier, 1852, kwam er een stempel die de dagtekening en franco combineerde: het halfrond franco stempel (3).

Figuur 1

Figuur 2

Figuur 3

Na de invoering van de postzegels werden de zegels tot de wijziging in 1866 voorzien van een dagtekenstempel en de zegel ontwaard met een franco kastje stempel. In 1866

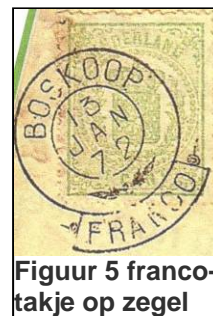
werden alle hoofdkantoren voorzien van een tweeletterstempel en alle hulpkantoren van een langstempel, officiële naam plaatsnaamstempel. Voorschrift was dat de hulpkantoren een stempel op het poststuk plaatsten en het hoofdkantoor de zegel ontwaardde met het tweeletter stempel (4a en 4b). Postwaardestukken kregen op het hoofdkantoor een franco takje (5).

Figuur 4 a, tweeletter ipv franco takje

Figuur 4 b, tweeletter

Figuur 5 franco-takje op zegel

Nogmaals, bij voorkeur moeten postzegels gezocht worden met lichte afstempeling die zo compleet mogelijk is en het belangrijkste van de afbeelding zichtbaar laat. Het is wel zaak om rekening te houden met de praktijken van de post in het land of de gebruiken bij een individueel postkantoor van dat moment. Ondanks het feit dat pen ontwaardingen

niet algemeen populair zijn bij verzamelaars, was dit bijvoorbeeld een normale methode van annulering op het de nummers van Sint-Helena en zouden ze aanvaardbaar zijn. In de praktijk heeft men de meeste van dergelijke penontwaardingen geprobeerd te verwijderen in een poging om ze als ongebruikt te laten doorgaan.

Cirkelvormige datumstempels

Met de komst van de Duplex handstempels nam de mogelijkheid toe dat een postzegel een afstempeling zou krijgen van het circulaire datumgedeelte hoewel dit niet de bedoeling was.

Hier moeten we misschien terug naar de verklaring in de Stanley Gibbons catalogus, dat: 'De prijzen zijn ... voor voorbeelden in goede staat voor de betrokken stempels. Geweldige voorbeelden zijn meer waard, die van 'n lagere kwaliteit, aanzienlijk minder'. Zo zou een postaal gebruikte postzegel ontwaard door het lichte cijfergedeelte van de poststempel in het algemeen beschouwd worden als 'goed', terwijl die met alleen het datumgedeelte wordt beoordeeld als 'fantastisch'. In het bijzonder als de datum mooi rechtop staat, goed gecentreerd is en licht maar duidelijk toegepast. Een poststempel in deze toestand kan twee of drie keer de prijs van een mooi voorbeeld waard zijn, in aanmerking nemend dat alle andere factoren gelijk zijn.

Cijfer, licht, gezicht zichtbaar

Datum, over gezicht

Datum, gezicht goed zichtbaar

Ook in Nederland is in 1869 een wijziging in de afstempeling gekomen. Vanaf nu moest alle post voorzien worden van een Tweeletter-datum stempel en de postzegel moet met een nummerstempel (puntstempel) vernietigd worden. Dit puntstempel was een ijzeren stempel met een cijfer omringd door puntjes die gaatjes in de postzegel maakten.

Ook nu geldt dat een mooie lichte afstempeling die beeld zichtbaar laat (nr 183) de voorkeur verdient boven een die het beeld bedekt.

Als de Duplex poststempels worden vervangen door nieuwe vormen van ontwaarding, zoals vierkant cirkel handstempels (Groot Britannie), of kleinrond handstempels (Nederland), en verschillende vormen van de machine afstempeling, gaan nieuwe criteria een rol gaan spelen, maar in wezen blijft het doel hetzelfde: het vinden van postzegels die attractief zijn afgestempeld.

Nico Helling

